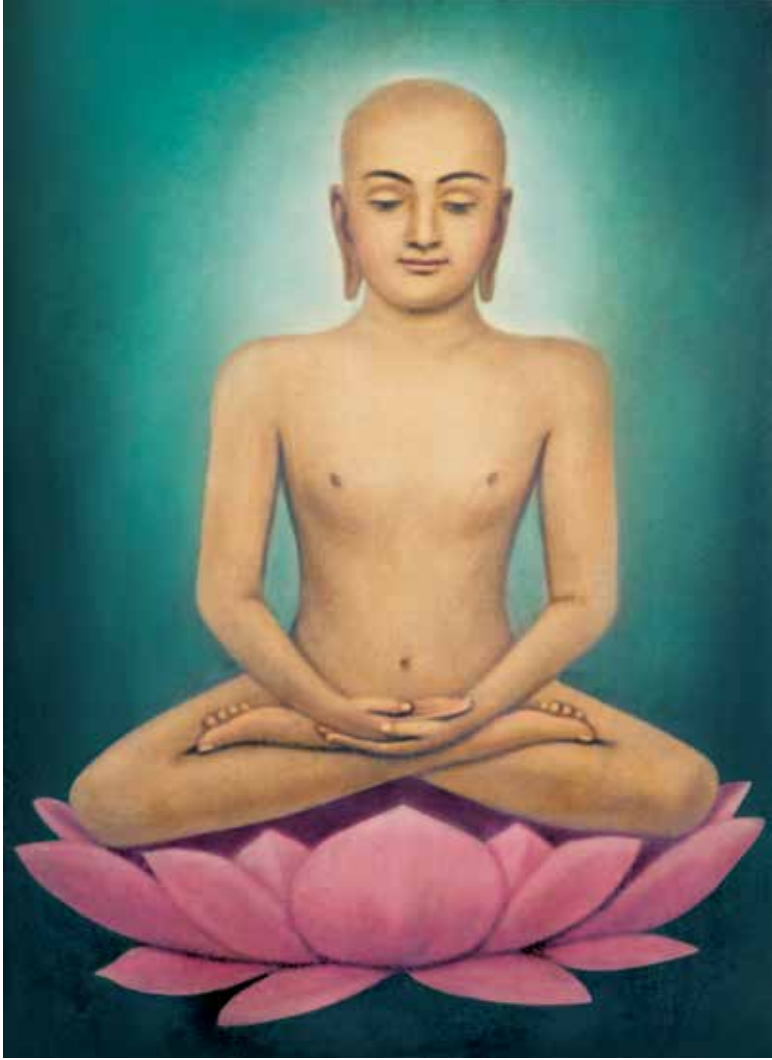

આત્માની સિદ્ધિ

સરયુ રજની મહેતા

आत्मान्नी सिद्धि

श्री महावीर वर्धमान स्वामी

आत्मानि सिद्धि

सरयु रजनी भडेटा

प्रकाशक

श्रेयस प्रचारक सभा

પ્રકાશક : શ્રેયસ પ્રચારક સભા વતી
શ્રી જે. બી. મોદી
T. V. Industrial Estate, B/7-14 Ground Floor, Hindcycle Road,
Worli, Mumbai - 400 030.

અને
વકીલ્સ, ફેફર એન્ડ સાયમન્સ પ્રા. લી. વતી
શ્રી અરુણ કે. મહેતા
ઇન્ડસ્ટ્રી મેનોર, અપ્પાસાહેબ મરાઠે માર્ગ, પ્રભાદેવી, મુંબઈ 400 025.

મુદ્રક : વકીલ એન્ડ સન્સ પ્રા. લી. વતી
શ્રી અરુણ કે. મહેતા
ઇન્ડસ્ટ્રી મેનોર, અપ્પાસાહેબ મરાઠે માર્ગ, પ્રભાદેવી, મુંબઈ 400 025.

ISBN No. : 978-81-8462-072-6

પ્રથમ આવૃત્તિ : ઈ. સ. ૨૦૧૩ પ્રત : ૨૦૦૦

કિંમત : રૂ. ૩૦/-

પ્રાપ્તિસ્થાન :
પ્રેમપૂરી આશ્રમ,
બાબુલનાથ, મુંબઈ - 400 007
(પ્રત્યેક ગુરુવારે બપોરે ૨ થી ૩)

શ્રી યોગેશ જૈન
સતયોગ, સ્વામી વિવેકાનન્દ રોડ,
રામકૃષ્ણ મીશન પાસે
રાજકોટ - 360 001
ફોન : 91-281-2366420
91-98252-10210

ડો. નિમુબેન ઝવેરી
સનફલાવર, 4th ફ્લોર,
રાજાવાડી પાસે, ઘાટકોપર,
મુંબઈ - 400 077.
ફોન : 91-22-21023461
91-98190 49043

શ્રી દિલિપભાઈ જે. સંઘવી
૫૦-બી સ્થાનકવાસી જૈન સોસાયટી,
નારણપુરા રોડ,
અમદાવાદ - 380 013
ફોન : 91-079-27552957; 079-27552256
91-98250 24553

Shree Chandubhai S. Parekh
(50-51) Guide Bldg., 13th Floor,
L. D. Ruparel Marg,
Off. Nepean Sea Road,
Mumbai - 400 006
Ph: 91-22-23697288/23625806
91-9819897288

Shri Jayesh J. Doshi
3-4, Mihir Park Society,
Old Padra Road,
Vadodara - 390 020
Ph: 91-265-2340850
91-94265 12865

Hareshbhai C. Sheth
19-Tulsa Court,
Monmouth Junction,
N.J. 08552-U.S.A.
(H): 732-422-8385
(C): 609-510-8760

Ami Anurag Thakor
Anurag H. Thakor
6885 Baird Dr.
Plano, TX 75024. USA
(H): 972-491-7551
(C): 469-644-8965

અનુક્રમશિકા

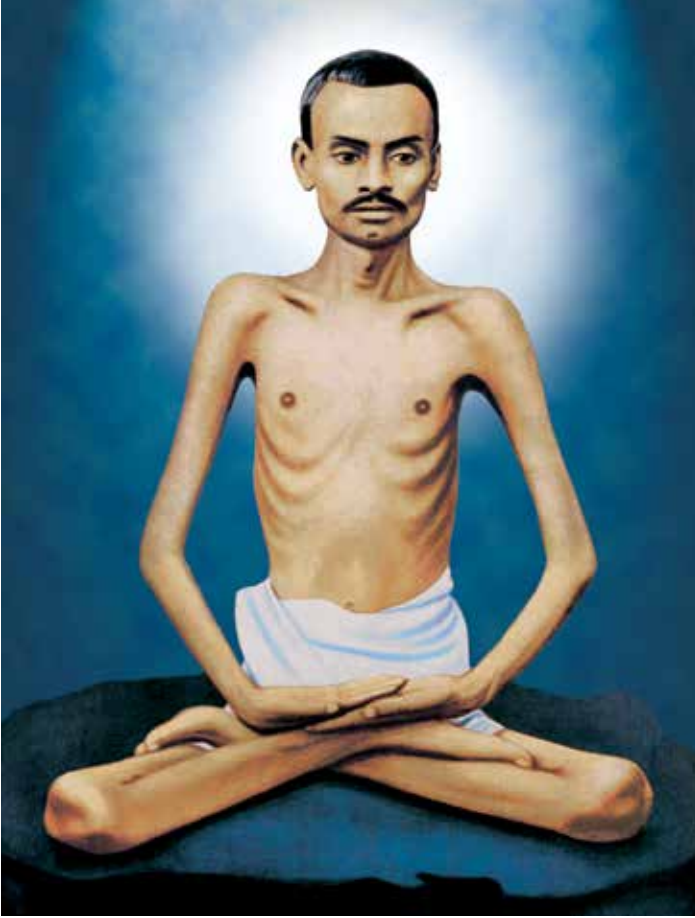
પાન ક્રમાંક

પ્રાકૃકથન	X
પ્રકરણ ૧ : આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર	૧
“આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર”ની રચના માટેનું નિમિત્ત	૩
“આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર”ના મનનનો અધિકારીવર્ગ - શ્રીમદ્ની દૃષ્ટિએ	૫
શ્રીમદે ગણેલા અધિકારીઓ પર “આત્મસિદ્ધિ”નો પડેલો પ્રભાવ	૭
આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્રની ગ્રંથરૂપે પ્રસિદ્ધિ	૧૦
“આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર”ના અનુવાદ અને અભ્યાસ	૧૧
“આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર”માં વસ્તુનિરૂપણ-શૈલી	૧૭
મંગલાચરણ	૨૦
ગ્રંથરચનાનો હેતુ	૨૩
મોક્ષમાર્ગ ક્યારે પમાય ?	૨૪
સદ્ગુરુ - માહાત્મ્ય	૨૬
મતાર્થી જીવનાં લક્ષણો	૩૨
આત્માર્થી જીવનાં લક્ષણો	૩૬
આત્માનાં ૯ પદ	૪૦
પ્રથમ પદ : આત્મા છે	૪૫

	પાન ક્રમાંક
બીજું પદ : આત્મા નિત્ય છે	૫૧
ત્રીજું પદ : આત્મા કર્તા છે	૫૬
ચોથું પદ : આત્મા ભોક્તા છે	૬૨
પાંચમું પદ : મોક્ષ છે	૬૫
છઠ્ઠું પદ : મોક્ષનો ઉપાય છે	૬૭
શિષ્યને બોધબીજની પ્રાપ્તિ	૭૫
ઉપસંહાર	૭૮
“આત્મસિદ્ધિ” ષડ્દર્શનનો સાર	૮૨
ચાર્વાક દર્શન	૮૪
બૌદ્ધ દર્શન	૮૫
નૈયાયિક દર્શન	૮૬
સાંખ્ય દર્શન/મીમાંસા દર્શન	૮૭
જૈન દર્શન	૮૮
“આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર”ની મૌલિકતા	૯૧
“આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર”ની લોકભોગ્યતા	૯૫
પ્રકરણ ૨ : આત્માની સિદ્ધિ	૯૯
આત્માના અશુદ્ધ પ્રદેશો પર વિવિધ પ્રકારનાં કર્મોનો જમાવ	૧૦૧
આત્માના અશુદ્ધ પ્રદેશો શુદ્ધ થતા જાય ત્યારે થતા ફાયદા	૧૦૨
આત્મપ્રદેશોને શુદ્ધ કરવામાં કેવળીગમ્ય પ્રદેશોનો ફાળો	૧૦૭
ભાવિ અરિહંત પ્રભુનાં કેવળીગમ્ય પ્રદેશો મેળવતી વખતે થતી પ્રક્રિયા	૧૧૦

તેઓ કેવળીગમ્ય પ્રદેશ મેળવતી વખતે જે ગતિમાં તેની પ્રાપ્તિ થાય તે ગતિના દોષો દૂર કરે છે	૧૧૮
તે વખતે થતી અન્ય પ્રક્રિયા	૧૨૧
પ્રભુનાં કેવળીગમ્ય પ્રદેશોમાં પૂરાતી ધર્મનાં સનાતનપણાની તથા મંગલપણાની શક્તિ	૧૨૯
આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્રનું મંગલાચરણ	૧૩૨
ક્રિયાજડ તથા શુષ્કજ્ઞાનીનું રૂપ	૧૩૭
આગળની સાત કડીઓનું તારણ આઠની કડીમાં	૧૪૨
સદ્ગુરુનાં લક્ષણો	૧૪૫
ગુરુનું મહાત્મ્ય	૧૪૭
સ્વચ્છંદ ત્યાગ	૧૫૬
વિનયનો ગુણ	૧૬૧
મતાર્થીનાં લક્ષણો	૧૬૯
આત્માર્થીનાં લક્ષણો	૧૭૬
આત્માનાં છ પદ	૧૮૦
પ્રથમ પદ : શિષ્યની આશંકા	૧૮૩
પ્રથમ પદ : ગુરુનું સમાધાન	૧૮૫
બીજું પદ : શિષ્યની આશંકા	૧૮૯
બીજું પદ : ગુરુનું સમાધાન	૧૯૧
ત્રીજું પદ : શિષ્યની આશંકા	૧૯૬
ત્રીજું પદ : ગુરુનું સમાધાન	૧૯૮
ચોથું પદ : શિષ્યની આશંકા	૨૦૨
ગણધરજીનું છન્નસ્થ પૂર્ણ પરમેષ્ટિ ચક્ર	૨૦૭

	પાન ક્રમાંક
ગણધર પ્રેરિત હિમપ્રવાહ	૨૦૮
બાષ્પીભવનનાં મોજાં	૨૦૯
ચોથું પદ : ગુરુનું સમાધાન	૨૧૩
પાંચમું પદ : શિષ્યની આશંકા	૨૧૭
પાંચમું પદ : ગુરુનું સમાધાન	૨૧૮
પંચપરમેષ્ટિનાં કાર્યની સમજણ	૨૨૧
છઠું પદ : શિષ્યની આશંકા	૨૨૬
છઠું પદ : ગુરુનું સમાધાન	૨૨૯
છઠા પદનાં સમાધાનમાં અરિહંતવાણી	૨૨૯
મોક્ષમાર્ગની જીવાત્મામાં ઉપસ્થિતિ	૨૩૬
એક પ્રદેશનો જોરદાર ભાવ આખા આત્માને સ્પર્શે છે	૨૪૦
શિષ્યને બોધબીજની પ્રાપ્તિ	૨૫૪
રાજપ્રભુની અંતરંગ દશાનો ખ્યાલ	૨૫૫
૧૧૯ મી કડીમાં અરિહંતપણાની સ્થિતિ	૨૫૫
૧૨૦ મી કડીમાં સિદ્ધ અવસ્થાનું દર્શન	૨૫૬
૧૨૧ મી કડીમાં દઠા સાતમા ગુણ સ્થાનવર્તી આચાર્યનો અપૂર્વ પુરુષાર્થ	૨૫૭
૧૨૨ મી કડીમાં ઉપાધ્યાયજીનો પુરુષાર્થ	૨૫૭
૧૨૩ મી કડીમાં સાધુસાધ્વીજીના ઉત્તમ ગુણોનો સમાવેશ	૨૫૮
૧૨૪-૧૨૭ સુધીની કડીઓમાં અનુભવાતો કલ્યાણમય ભક્તિરસ	૨૫૯
ઉપસંહાર – છેવટની ઉત્તમ શિખામણ	૨૬૨
આત્મસિદ્ધિમાં છ દર્શનનો સમાવેશ.....	૨૬૨
આત્મસિદ્ધિમાં વ્યવહારનય અને નિશ્ચયનયનો સમન્વય	૨૬૬

श्रीमद् राजयंद्र

अर्पण

स्वपर कल्याणना उत्कृष्ट मार्गे याली, षष्ठीकने
यलावनार, अने आत्मानी सिद्धि तथा शुद्धि

करवाभां सहाय करवा भाटे उत्तम “आत्मसिद्धिशास्त्र” नी
रयना करनार श्री राजप्रभुने सविनय वंदन साथे, कर्तापणाना भावथी मुक्त जनी
आ अध्यात्मभाव सहितनो ग्रंथ स्वकल्याणार्थे अर्पण करुं छुं.

ॐ

પ્રાક્કથન

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર રચિત “આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર” એ સર્વજન - ભોગ્ય ઉત્તમ કૃતિ છે. તેમાં ઘણાં ઘણાં તત્ત્વોનો સમાવેશ થયેલો જોવા મળે છે. આ અંથમાં આત્માનાં છ પદને સિદ્ધ કરી, આખા મોક્ષમાર્ગની રજૂઆત સત્ય, સરળ અને સચોટ ભાષામાં કરી શ્રી રાજપ્રભુએ આ અવનીના મુમુક્ષુજનો પર ઘણો ઘણો ઉપકાર કર્યો છે, તે નિઃશંક છે. આ રચનાની સહુથી મોટી ખુબી મને તો એ જણાય છે કે, આનો આસ્વાદ બાળજીવોથી શરૂ કરી, વિદ્વાનો તથા આત્મદેશાની ઉચ્ચ કક્ષાએ વિરાજમાન કોઈ પણ જીવ, ભલે પછી તે કોઈ પણ ધર્મનો અનુયાયી હોય, એકસરખા રસથી લઈ શકે તેમ છે, તેમાં માત્ર શરત એટલી જ જણાય છે કે તે જીવમાં તેનો આસ્વાદ લેવાની અને અભ્યાસ કરવાની તમન્ના હોવી જોઈએ. આ કૃતિનો આસ્વાદ લેવા માટે કોઈ પણ ધર્મમતને સ્વીકારનાર અધિકારી છે, કેમકે આમાં કોઈ પણ દર્શનના મતનું ખંડન કે મંડન કરવામાં આવ્યું નથી, માત્ર સત્યના પાયા પર એની રચના થયેલી અનુભવવામાં આવે છે. શ્રી રાજપ્રભુએ કોઈ પણ મત કે દર્શનના અભિપ્રાયથી દોરવાયા વિના, તટસ્થ રીતે અનુભવના આધારથી અને પ્રમાણથી આ રચના કરી છે. અને એ દ્વારા, પોતે પોતાના પુરોગામી પાસેથી આત્માર્થે આગળ વધવા લીધેલાં ઋણની ચૂકવણી કરવા, એ અનુભવનો નીચોડ પોતાના અનુગામીઓને આત્માર્થે વિકાસ કરવા આપવાના ધ્યેયથી આ અનુભવવાણી સાકાર કરી હોય તેમ અનુભવાય છે.

તેમની વાણીમાં ખૂબ સરળતા, સચોટતા અને સત્યતા હોવા ઉપરાંત કોઈ પણ મત કે દર્શનનું નામ સાથે ખંડન કે મંડન નથી, એટલું જ નહિ, પણ તેમણે ખૂબી પૂર્વક સહજતાથી જૈનધર્મની ઉત્તમતા તેમાં સાબિત કરી દીધી છે! સાથે સાથે પ્રત્યેક આત્મપદની શંકા તથા સમાધાન આપતી વખતે તેઓ પંચપરમેષ્ટિનાં એક પછી એક, ઉત્તરોત્તર ઉચ્ચ પદને સ્પર્શીને આ રચના કરતા હોય તેવો ધ્વનિ આપણને સ્પષ્ટ સમજાય છે! ધન્ય છે તેમની વ્યવહારશુદ્ધિને તથા આત્માર્થે ઉપકાર કરવાની ભાવનાને!

ઈ.સ. ૧૯૬૪-૬૫ માં હું જ્યારે “શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર – એક અભ્યાસ” એ મહાનિબંધ માટે આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્રનું સંશોધન કરી, તે વિષયે પ્રકરણ લખતી હતી, ત્યારે મને તેમના દ્વારા પરોક્ષ રીતે ઘણી ઘણી સહાય મળી હતી. એ વખતે તેમાંની કેટલીક કડીઓનું ઊંડાણ મને સમજાતું ન હતું; તેવા સંજોગમાં રાજપ્રભુ પોતે મને ભાસમાં પ્રગટ થઈ તેનો ગૂઢાર્થ સમજાવતા હતા, અને મારું કાર્ય ઘણું સરળ કરી આપતા હતા. તેમની આ સહાય માટે હું તેમની ખૂબ ઋણી તથા આભારી છું. અને તેમને ખૂબ ભાવથી ઉપકાર માની વંદન કરું છું. તેનું એક ઉદાહરણ જણાવું છું. આત્મસિદ્ધિની ૧૮મી કડી છે કે,

“માનાદિક શત્રુ મહા, નિજ છંદે ન મરાય;
જાતાં સદ્ગુરુ શરણમાં, અલ્પપ્રયાસે જાય.” ૧૮

આ પંક્તિઓ માટે તેમણે મને સમજાવ્યું હતું કે, આ કષાયરૂપી મહાશત્રુઓને હાંકી કાઢવા માટે જીવ પોતાની રીતે ગમે તેટલા પ્રયત્ન કરે તો પણ તેને ધારી સફળતા મળતી નથી. પરંતુ જો તે સદ્ગુરુના આશ્રયે જઈ, વિનમ્રભાવે પ્રભુની સહાય માગે તો તે આ બધા શત્રુઓને સહેલાઈથી જીતી લે છે. ટૂંકમાં કહીએ તો આ શત્રુઓને ડામવા માટે શ્રી સદ્ગુરુનાં શરણમાં જઈ સહાય માગવાની જરૂર છે, જીવે આટલો જ નાનો પ્રયત્ન કરવાનો છે, બાકીનું બધું જ શ્રી સદ્ગુરુ સંભાળી લે છે. તેમણે આપેલી આ શિખામણની સત્યતાનો અનુભવ મને એકવાર નહિ પણ અનેકવાર થયો હતો, થાય છે અને ભવિષ્યમાં પણ થતો જ રહેશે એ શ્રદ્ધાન દૃઢતાથી મને વર્તે છે. આમ મહાનિબંધ (થીસીસ) લખતી વખતે મને શ્રી રાજપ્રભુની એટલી બધી સહાય મળી હતી કે તે મહાનિબંધનું કર્તૃત્વ અંશે પણ લેવાની ઈચ્છા કે ભાવના મારામાં રહી ન હતી.

ઈ.સ. ૧૯૭૭ના પર્યુષણ પર્વથી દર વરસે પ્રભુ તરફથી જે વિષય મળતો હતો, તેનું વિવરણ એ જ વર્ષનાં પર્યુષણમાં પૂરું થતું હતું. ઈ.સ. ૧૯૮૧માં પર્યુષણ માટે મને “આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર” વિષય તરીકે આવ્યું હતું. તે વર્ષે પણ આઠ દિવસમાં એ

વિશેનું વાંચન પૂરું કર્યું હતું. તે પછી પણ એ જ પરંપરા ચાલુ હતી. આમ ઈ.સ. ૨૦૧૦ના વર્ષ સુધી ચાલ્યું. પરંતુ ઈ.સ. ૨૦૦૮-૦૯માં ઈ.સ. ૨૦૧૧ના વર્ષ માટે “આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર” ફરીથી લેવાની આજ્ઞા મળી. એક વિષય એક વખત લીધા પછી, ફરીથી લેવામાં કેટલી વિશેષતા જોઈએ? આ વિશેષતા ધારણ કરવા માટે પ્રભુને અંતરંગથી ખૂબ પ્રાર્થના થવા લાગી. અને એ વર્ષથી મને ચિ. નેહલ નલીન વોરાની સહાયથી જુદી જ અપેક્ષાથી શ્રી આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્રની કડીઓ સમજાતી ગઈ. આ શાસ્ત્રનાં અંતરંગનું હાર્દ અમને પ્રભુ તરફથી સમજાતું ગયું. તેથી અમારા સંતોષ અને આનંદમાં ખૂબ ભરતી આવી. વળી, ખૂબ સમર્પણભાવથી આ અદ્ભુત કૃતિ વિશે લખાણ લખાતું ગયું. પ્રભુ અમને દોરતા હતા, અમે દોરતા હતા. આ લખાણ પૂરું થયા પછી, ઈ.સ. ૨૦૧૧ તથા ૧૨, એ બે વર્ષનાં પર્યુષણપર્વ દરમ્યાન તેની સમજણ મેં મુમુક્ષુઓને આપી. આટલાં વર્ષોમાં પહેલી જ વખત એક વિષય બે વર્ષ સુધી ચાલ્યો છે. તે આ શાસ્ત્રની ગહનતા અને વિસ્તારનું માપ આપણને આપે છે. અને હવે આ લખાણ પુસ્તક રૂપે પ્રગટ કરવાની આજ્ઞા શ્રી પ્રભુ તરફથી મળી છે.

આ વખતે અમારાં મનમાં મોટી દ્વિધા થઈ કે આવાં ગૂઢ રહસ્યો, ગમે તે વાચક સમક્ષ પ્રગટ કરવાથી તેઓ તેને કેવી રીતે સમજી શકશે અને પચાવી શકશે? એ વખતે શ્રી પ્રભુએ અમને આશ્વાસન આપ્યું કે, આ હાર્દ કોણ ગ્રહણ કરશે, કોણ પચાવશે અને કોણ ગ્રહણ નહિ કરે તે તમારે વિચારવાનું નથી. તમારે તો આ જગતમાંથી લીધેલાં શ્રી પંચપરમેષ્ટિનાં અને શ્રી રાજપ્રભુનાં કલ્યાણનાં પરમાણુઓનો સદુપયોગ કરી, તેમાંથી નવું સર્જન કરી, સ્વીકારેલાં ઋણની ચૂકવણી અર્થે આ શુભ કાર્ય કરવાનું છે. તમારે તો શ્રીપ્રભુ જે કલ્યાણચક્ર ચલાવે છે તેમાં ખૂબ ઉત્સાહપૂર્વક ભાગ લઈ, સહુને આત્માર્થે મદદ કરવાના, સહાયરૂપ થવાના ભાવ સેવતા રહેવાના છે. તેમાં જ તમારું પણ કલ્યાણ છે. તે સમજવાથી અમારા મનનું યોગ્ય સમાધાન થઈ ગયું.

પૂર્વકાળની અને ઉત્તરકાળની અમારી આત્મસિદ્ધિની સમજણનો ફરક સમજાય તે હેતુથી આ પુસ્તકમાં અમે “આત્માની સિદ્ધિ” સાથે “જીવનસિદ્ધિ” નું આત્મસિદ્ધિનું પ્રકરણ પ્રારંભમાં મૂક્યું છે. જેનું વ્યવસ્થિત વાંચન કરવાથી આ ઉત્તમ કૃતિનો સર્વાંગી

અભ્યાસ કરવાની સુવિધા સુજ્ઞ વાચકને થાય. સાથે સાથે વાચકને એ પણ સમજાય કે આપણી દશાનુસાર શ્રીપ્રભુની સહાય કેવી રીતે વધતી જાય છે. માટે આપણે આત્માર્થે પ્રગતિ વધારવા અને પ્રભુની સહાય મેળવવા આપણી પાત્રતા વધારતા જવાની જરૂર છે.

આપ સહુને ખ્યાલ આપવો છે કે “આત્માની સિદ્ધિ” લખવામાં મને ચિ. નેહલ તરફથી અડધોઅડધ સહાય મળી હતી. પ્રભુની કૃપા તો મારા માટે અવર્ણનીય જ છે, અને એમની જ કૃપાથી નેહલ મને આટલી મદદ કરી શક્યો હતો, એમ મને લાગે છે. આ ઉપરાંત ચિ. પ્રકાશ, અમી, શ્રી અજીતભાઈ, નલીનીબેન, શ્રી કિશોરભાઈ, રેણુબહેન, ચિ. અમી, અનુરાગ ઠાકોર સહુએ પોતપોતાની રીતે મને સહાય કરી છે. આ ઉપરાંત ભાઈશ્રી અરુણભાઈ તથા સુધાબહેન અને બહેન દેવાંશીએ આ પુસ્તકને સમયસર પ્રગટ કરવા જે જહેમત લીધે છે, તે માટે સહુનો ઉપકાર માનું છું, અને સહુને આ કાર્યમાં સહભાગી થવાના સત્કર્મનું ફળ આત્માર્થે પ્રાપ્ત થાઓ એવી પ્રાર્થના હું શ્રીપ્રભુને કરું છું.

મુંબઈ

તા. ૨ સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૩, સોમવાર
પહેલું પર્યુષણ.

ૐ શાંતિ.

ડો. સરયુ રજની મહેતા.

मैत्री परस्मिन् हितषीः समग्रे,
भवेत् प्रमोदो गुणपक्षपातः ।
कृपा भवार्ते प्रतिकर्तुमीहो –
पेक्षेव माध्यस्थ्यमवार्यदोषे ॥

“बीजां सर्व प्राणीओ पर हित करवानी बुद्धि ते मैत्री
भावना; गुणानो पक्षपात ते प्रमोद भावना; भवद्रूप व्याधिथी
हेरान थता प्राणीओने भाव-औषधथी सारुं करवानी ईच्छा ते
कृपा-करुणा भावना; न टणी शके तेवा दोषवाणा प्राणी उपर
उदासीन भाव ते माध्यस्थ भावनां.”

– मुनिसुंदरसूरि रसित अध्यात्मकल्पद्रुम
समता अधिकार, श्लोक ११.

